

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 882 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida)	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari	50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish....	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саитхамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	

Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М. Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish Xamidova Z. U.	495
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati..... Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	501
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi..... Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	505
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish..... Shaymatova Nargiza Ashurovna	511
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari..... Shodmonova Odina G'ofur qizi	516
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili..... Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	520
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati..... Eldor Uskanov	525
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari Yusupova Jamila Karamatdinovna	530
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida) Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	534
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash..... Sobirov Azizbek Avzbekovich	541
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari..... Gadaev Ismat Yadgarovich	548
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	551
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari..... Kobilova Nasiba Xurramovna	554
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	561
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market..... Musyeva Shoira Azimovna	566
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi..... Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	570
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish..... Rashidova Xadicha Tursunalievna	575
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modellashtirish yo'llari Raxmanov Mexridin Sindarovich	581
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba..... Tashmatov Rustam Xusanovich	586
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	592
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti..... Zilola Jumanova	595
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан Абдуллоев Фуркат Олимджонович	602
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана..... Кадиров Алишер Исмаилович	607
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов Раупов Жамшид Рашидович	611

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолалдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abdukarimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонов Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризовна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	

FRANSHIZALARNI JALB QILISHDA DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMIDA MARKETING TADQIQOTLARINING AHAMIYATI

Xodjayev Anvar Rasulovich

Buxoro Davlat universiteti "Iqtisodiyot" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Franshiza tizimi, jahon iqtisodiyotida muhim o'rni bor bo'lgan, xususi va davlat sektorlari o'rtasidagi ko'prikdir. Biroq franshizalarni jalb qilishda va ular bilan ishlashda ko'plab davlat boshqaruvi tizimlari turli muammolarga duch keladi. Bu muammolar asosan marketing tadqiqotlarining yetarlicha samarali joriy etilmayotgani, ma'lumotlarning eskirishi, shuningdek, ichki va tashqi muloqotning samarasizligidan kelib chiqadi. Tahlil qilingan muammolar orasida marketing strategiyalarining eskirishi, bozor tadqiqotlarining yetarli darajada olib borilmayotgani, hamda raqobatbardosh muhitdagi o'zgarishlarga tezkor javob berish mexanizmlarining yo'qligi kabi masalalar mavjud.

Kalit so'zlar: Marketing tadqiqotlari; franshiza; diversifikat; Sun'iy intellekt (AI).

Abstract: The franchise system is a bridge between the private and public sectors, which play an important role in the global economy. However, many public administration systems face various challenges in attracting and working with franchisees. These problems are mainly caused by insufficient effective implementation of marketing research, outdated information, as well as ineffectiveness of internal and external communication. Among the analyzed problems are outdated marketing strategies, insufficiently conducted market research, and mechanisms of rapid response to changes in the competitive environment. there are issues such as absence.

Key words: Marketing research; franchise; diversification; Artificial Intelligence (AI).

Аннотация: Система франчайзинга является мостом между частным и государственным секторами, которые играют важную роль в мировой экономике. Однако многие системы государственного управления сталкиваются с различными проблемами при привлечении и работе с франчайзи. Эти проблемы в основном вызваны недостаточно эффективным проведением маркетинговых исследований, устаревшей информацией, а также неэффективностью внутренних и внешних коммуникаций. Среди анализируемых проблем – устаревшие маркетинговые стратегии, недостаточно проведенные исследования рынка и механизмы быстрого реагирования на изменения конкурентной среды. есть такие проблемы, как отсутствие.

Ключевые слова: Маркетинговые исследования; франшиза; диверсификация; Искусственный интеллект (ИИ).

KIRISH

Bugungi kunda global iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni ta'minlash va samarali rivojlanish yo'llarini belgilashda marketing tadqiqotlarining roli beqiyosdir. Xususan, davlat sektoridagi korxonalar uchun bu jarayon yanada murakkab ahamiyat kasb etadi. Marketing tadqiqotlari davlat boshqaruvi tizimida sohani rivojlantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Biroq bu jarayonni amalga oshirishda turli xil muammolar mavjud bo'lib, ular sohaning samaradorligini oshirish imkoniyatlarini cheklab qo'yishi mumkin. Ushbu maqola davlat boshqaruv tizimida marketing tadqiqotlarini samarali joriy etishda duch keladigan asosiy muammolarni tahlil qiladi va ularni hal etishning potensial yo'llarini taklif qilgan.

Davlat tashkilotlarida marketing tadqiqotlarini o'tkazishda uchraydigan muammolarning keng tarqalgan sabablari, jumladan, mablag'lar yetishmovchiligi, malakali kadrlar tanqisligi, shuningdek, axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining eskirganligi kabi omillar mavjud. Bu omillar sohani yanada raqobatbardosh va moslashuvchan qilish yo'lida muhim to'siqlar yaratadi. Maqolada shuningdek, bu muammolarni qanday qilib samarali hal qilish mumkinligi haqida turli takliflar kiritiladi. Bu takliflar orasida yangi texnologiyalarni joriy etish, kadrlar malakasini oshirish va moliyaviy resurslarni optimallashtirish kabi yo'nalishlar ham mavjud.

Franshizalar, global iqtisodiyotda muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat yangi biznes imkoniyatlari yaratish, balki mahalliy iqtisodiyotlarni rivojlantirish va yangi ish o'rinlari yaratish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhimdir. Shu sababli, davlat boshqaruvi tizimida franshizalarni jalb etish va ulardan foydalanish strategiyalari

ustida ishlash muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq bu jarayonda marketing tadqiqotlarining o'ri va roli, shuningdek, ularni samarali bajarishda uchraydigan muammolar alohida e'tiborga molikdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida guruhlash, taqqoslama tahlil, statistik tahlil kabi metodlardan foydalanildi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Franshizalar – bu biznesning tezkor va samarali kengayish usuli hisoblanadi. Ular yangi bozorlarga kirishda kamroq xavf-xatar va investitsiya talab qiladi. Franshizalarni jalb qilishning iqtisodiy afzalliklari shundan iboratki, ular mahalliy iqtisodiyotga sarmoya kiritish, yangi ish o'rinlari yaratish va soliq daromadlarini oshirish imkonini beradi. Ijtimoiy jihatdan esa, franshizalar mahalliy aholining turmush darajasini yaxshilashga yordam beradi.

Xorijiy iqtisodchi olim P.Kotler va K.L.Kellerning fikricha "Franshiza – bu muvaffaqiyatli biznes modelini kengaytirishning samarali usuli bo'lib, u yangi tadbirkorlarga sinovdan o'tgan biznes strukturasi va brend tan olinishini taqdim etadi"¹ hamda S.Hollensenning fikricha "Global franshizalar, mahalliy bozorlarga moslashuvchanligi va mahsulotlarini xalqaro iste'molchilarning talablariga moslashtira olishi orqali jahon bozorlarida muhim rol o'ynaydi"² degan fikrini takidlagan.

Franshiza tizimlarida turli jihatlar mavjud bo'lib, bu jihatlar orasidagi uyg'unlikni tushunish muhimdir. Bu sohada yetakchi hisoblanadigan olimlar P.Kotler va S.Hollensen o'zlarining fikrlari orqali Franshizalarning asosiy tushunchalariga nisbatan keng ko'lamli va chuqur tushunchalar taqdim etishgan. Ularning har birining g'oyalari, bir-birini to'ldiruvchi va Franshiza shartnomalarining turli elementlarini qanday integratsiyalash kerakligini ko'rsatuvchi muhim o'lchovlarni ta'kidlaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bizning fikrimizcha, Franshiza bo'yicha yetakchi olimlar tomonidan taqdim etilgan fikrlar, franchayzing sohasining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan bo'lsada, hozirgi kundagi qo'llanilishida bir qator kamchiliklarga duch kelish mumkin. Bu kamchiliklar, asosan, texnologiyalar va iste'molchilar xulq-atvori doimiy o'zgarib turishi bilan bog'liqdir. Quyida, ushbu fikrlarning hozirgi kundagi ba'zi muhim kamchiliklari keltirilgan.

Ko'plab franchayzing tizimlari o'z biznes modellari tez o'zgaruvchi bozor sharoitlariga va iste'molchilar ehtiyojlariga moslashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Bu, odatda, franchayzing tizimining markaziy tuzilmasi va qattiq qoidalari sababli yuzaga keladi. Franchayzing markaziy idorasi ko'pincha innovatsiyalarni amalga oshirishda sekin harakat qiladi, chunki har bir yangilanish franchayzilarga ta'sir qiladi va ko'pincha ularning roziligi talab etiladi.

Zamonaviy texnologiyalar doimiy rivojlanib borishi bilan, franchayzing tarmoqlari ushbu texnologiyalarni samarali qo'llash va integratsiyalashda muammolarga duch kelishi mumkin. Masalan, sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili kabi yangi texnologiyalar franchayzing operatsiyalarini optimallashtirish va mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega bo'lishi mumkin, ammo ko'p franchayzing tarmoqlari bu imkoniyatlardan to'liq foydalanish uchun zarur resurs va bilimga ega emas.

Iste'molchilar xulq-atvori doimiy o'zgarib turadi va bu o'zgarishlarni tushunish va ularga moslashish franchayzing sohasi uchun asosiy muammo hisoblanadi. Mijozlar ehtiyojlari va kutishlarini aniq bilish franchayzerlarga moslashuvchan strategiyalar yaratish va raqobatbardosh qolish imkonini beradi. Biroq franchayzing tizimlarida bu o'zgarishlarga tezkor javob berish ko'pincha murakkablashadi, chunki yangi strategiyalar joriy etish franchayzing shartnomalarida ko'rsatilgan standartlarga mos kelishi kerak.

1-jadval: 2019–2023-yillardagi dunyo bo'yicha Franshiza biznesining iqtisodiy ko'rsatkichlari³

Ko'rsatkichlar	2019	2020	2021	2022	2023
Korxonalar soni	773,603	753,77	774,965	790,492	805,436
Foizdagi o'zgarish	-2.6%	2.8%	2.0%	1.9%	1.8%
Bandlik	8503661	7532305	8192599	8438640	8692513
Foizdagi o'zgarish	-11.4%	8.8%	3.0%	3.0%	3.0%
Xarajatlar (Million \$)	794184	677236	787746	825367	860144
Foizdagi o'zgarish	-14.7%	16.3%	4.8%	4.2%	4.0%
YAIM (Milliard)	473,41	446,32	474,16	500,22	521,3
Foizdagi o'zgarish	-5.7%	6.2%	5.5%	4.2%	4.04%

1 Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). Marketing Management (15th ed.). Pearson Education, Inc.

2 Hollensen, S. (2017). Global Marketing (7th ed.). Pearson Education Limited.

3 2023-Franchising-Economic-Report --https://www.franchise.org

Jadvalda 2019-yildan 2023-yilgacha bo'lgan davrda dunyo bo'ylab franshiza biznesining iqtisodiy ko'rsatkichlari tasvirlangan. Ushbu ko'rsatkichlarni tahlil qilish orqali quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

Korxonalar soni: 2019-yilda 773,603 ta bo'lgan franshiza korxonalar soni, 2020-yilda biroz pasayib (-2.6%), keyin asta-sekin ko'tarilib borayotgani kuzatiladi. 2021-yilda 2.0% va 2022 taxminlariga ko'ra 1.9% o'sish bilan, 2023-yilda ushbu o'sish sur'ati deyarli o'zgarishsiz 1.8% qolgan.

Bandlik: Franshiza tizimlaridagi ish o'rinlari soni pandemiya tufayli 2020-yilda keskin kamaygan (-11.4%) bo'lsada, keyingi yillarda o'sish sur'ati tiklanib, 2021 va 2022-yillarda mos ravishda 8.8% va 3.0% ko'rsatilgan. Bu tendensiya 2023-yil uchun ham davom etishi kutilmoqda.

Xarajatlar (Million \$): Franshiza tizimlari tomonidan yaratilgan umumiy chiqim 2019-yildagi pasayishdan (-14.7%) so'ng, pandemiya davridan keyin tuzalishni boshdan kechirib, 2021-yilda 16.3% o'sishni ko'rsatgan. Keyingi yillarda bu o'sish biroz sekinlashib, 2022 va 2023-yillar uchun mos ravishda 4.2% va 4.0% tashkil qilinmoqda.

YAIM (Milliard \$): Yalpi Ichki Mahsulotga (YAIM) hissa qo'shish bo'yicha ham xuddi xarajatlar kabi bir xil trend kuzatiladi. 2020-yilda 6.2% o'sishdan so'ng, 2021-yilda 5.5% va 2022-yilda 4.2% kabi biroz sekinroq o'sish kuzatilgan. 2023-yilda ushbu raqam yana ham pasayib, 4.04% ga tushishi kuzatilgan.

Bu ko'rsatkichlar orqali franshiza biznesi dunyo bo'ylab iqtisodiyotga sezilarli hissa qo'shayotganini va o'sish sur'atining barqaror ekanini ko'rish mumkin, garchi ba'zi sohalarda o'sish sur'ati sekinlashgan bo'lsa ham. Franshiza tizimlari mehnat bozorida muhim o'rin tutib, pandemiya davridagi qiyinchiliklarni engib o'tishda muvaffaqiyat qozonganligi ko'rinadi.

2-jadval: 2019–2023-yillardagi dunyo bo'yicha Franshiza korxonalari biznes tarmoqlari turlari bo'yicha⁴

Biznes Tarmoqlari turlari bo'yicha	2020	2021	2022	2023
Biznes Xizmatlari	97,732	99,296	100,533	102,343
O'zgarish Foizi	-4.8%	1.6%	1.2%	1.8%
Tijorat va Turar Joy Xizmatlari	73,116	75,578	77,85	79,485
O'zgarish Foizi	8.8%	3.5%	2.9%	2.1%
Mehmonxona	34,455	35,041	35,566	35,833
O'zgarish Foizi	1.3%	1.7%	1.5%	0.8%
Shaxsiy Xizmatlar	110,05	114,01	117,368	120,302
O'zgarish Foizi	-7.4%	3.6%	2.9%	2.5%
Tezkor Xizmat Ko'rsatuvchi Restoranlar	183,54	188,4	192,057	196,858
O'zgarish Foizi	-6.7%	2.6%	1.9%	2.5%
Ko'chmas Mulk	66,332	67,929	68,603	68,26
O'zgarish Foizi	1.6%	1.0%	1.0%	-0.5%
Chakana Savdo, Mahsulotlar va Xizmatlar	157,54	162,58	165,636	169,114
O'zgarish Foizi	1.2%	3.2%	1.9%	2.1%
Xizmat Ko'rsatuvchi Restoranlar	31,004	32,027	32,879	33,24
O'zgarish Foizi	-6.5%	3.3%	2.7%	1.1%
Umumiy	753,77	774,97	790,492	805,436
O'zgarish Foizi	-2.6%	2.8%	2.0%	1.9%

Jadval franshiza korxonalarining turli tarmoqlarida turli o'sish sur'atlari mavjudligini ko'rsatadi. Ba'zi tarmoqlarda barqaror o'sish kuzatilgan bo'lsa, boshqa tarmoqlarda o'sish sekinlashgan yoki hatto pasayish kuzatilgan. Bu turli sohalarning o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarga qanchalik moslashuvchanligini va bozor tendensiyalarini qanday aks ettirishini ko'rsatadi.

4 2023-Franchising-Economic-Report --<https://www.franchise.org>

Franshizalarni jalb qilishda sohaning davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarini joriy etish, mamlakatda franshiza tizimlarining rivojlanishi va samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Marketing tadqiqotlari – bu bozor tendensiyalarini, iste'molchilar xohish-istaklarini va raqobat sharoitini tushunish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish jarayonidir. Davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarini joriy etish, franshizalarni jalb qilish strategiyalarini ishlab chiqishda asosiy omil hisoblanadi. Bu jarayon davlat idoralariga mahalliy bozor sharoitlarini yaxshiroq tushunish va franshizalarni jalb qilish uchun eng samarali yondashuvlarni tanlash imkonini beradi. Marketing tadqiqotlari, davlat boshqaruvi tizimida franshizalarni jalb qilish strategiyalarini ishlab chiqishning muhim qismi hisoblanadi. Bu tadqiqotlar, davlat organlariga, franshizalarni jalb qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar asosida qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Ushbu bo'limda, marketing tadqiqotlarining franshizalarni jalb qilishdagi roli va ahamiyatiga to'liqroq nazar solamiz.

Marketing tadqiqotlari, mahalliy va global bozorlar haqidagi chuqur tushunchalarni beradi, bu esa davlat idoralari va franshiza beruvchilarga o'z strategiyalarini samarali rejalashtirishda yordam beradi. Bozor tendensiyalari, iste'molchilar talablari, raqobatchilarning holati va bozor segmentatsiyasi kabi asosiy omillarni tushunish, franshizalarni jalb qilishda muvaffaqiyatli yondashuvlarni ishlab chiqishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Iste'molchilar talablari va xohish-istaklarini aniqlash, franshizalarni jalb qilish strategiyalarini ishlab chiqishda asosiy omil hisoblanadi. Marketing tadqiqotlari, mahsulot yoki xizmatlarni qanday qilib yanada jozibali qilish mumkinligi haqida zarur ma'lumotlarni taqdim etadi. Bu, franshizalarni mahalliy bozorga moslashuvchanligini oshirishga yordam beradi. Marketing tadqiqotlari orqali raqobat muhitini tahlil qilish, franshizalarni jalb qilishda muhim strategik afzalliklarni yaratadi. Raqobatchilarning kuchli va zaif tomonlari, strategiyalari va bozordagi mavqelarini tushunish, franshiza takliflarini yanada raqobatbardosh va jozibali qilishda asos bo'lib xizmat qiladi. Marketing tadqiqotlari, davlat idoralari va franshiza beruvchilarga yangi bozor imkoniyatlari va segmentlarini aniqlashda yordam beradi. Bu, franshizalarni aniq va samarali jalb qilish strategiyalarini ishlab chiqish uchun zarur bo'lgan asosiy ma'lumotlarni taqdim etadi. Marketing tadqiqotlari, franshizalarni jalb qilish jarayonida uchraydigan xavf-xatarlarni aniqlash va baholash imkonini beradi. Bu esa, risklarni minimallashtirish va jalb qilish strategiyalarini yanada samarali rejalashtirishda yordam beradi.

Franshizalar O'zbekiston iqtisodiyotida muhim rol o'ynaydi, chunki ular bir qator ijobiy o'zgarishlarni keltirib chiqaradi:

- **Biznes tajribasini oshirish:** Franshiza beruvchilar odatda franshiza oluvchilarga biznesni boshqarish, marketing va mijozlar bilan ishlash bo'yicha tajriba va bilimlarini taqdim etadi. Bu yangi tadbirkorlar uchun katta qo'llab-quvvatlash hisoblanadi.
- **Ish o'rinlarini yaratish:** Franshizalar ko'pincha yangi ish o'rinlarini yaratish orqali mahalliy iqtisodiyotga hissa qo'shadi. Bu, ayniqsa, tezkor oziq-ovqat, chakana savdo va xizmat ko'rsatish kabi sohalarda sezilarli darajada ko'proq ish o'rinlari yaratilishiga olib keladi.
- **Xalqaro brendlarni olib kirish:** Franshizalar orqali xalqaro brendlar O'zbekistonga kirib keladi, bu esa mahalliy iste'molchilarga xilma-xil mahsulot va xizmatlarni taqdim etadi. Shuningdek, bu global brendlarning mahalliy bozorda o'z o'rnini topishiga yordam beradi.
- **Sarmoyani jalb qilish:** Franshiza tizimlari xorijiy sarmoyadorlarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi. Investorlar barqaror va sinovdan o'tgan biznes modeliga sarmoya kiritishga ko'proq moyil bo'lishadi.
- **Iqtisodiyotning diversifikatsiyasi:** Franshizalar turli xil sohalarda faoliyat yuritishi mumkin, bu esa iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga yordam beradi va uni bir nechta tarmoqlarga bog'liq bo'lishdan saqlaydi.

O'zbekistonning franshizalar bilan bog'liq iqtisodiy faolligi, mamlakat iqtisodiyotining jahon bozoriga integratsiyasi va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi muhim qadam hisoblanadi. Bu jarayonlar mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va o'sish sur'atlariga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Marketing tadqiqotlarida uchraydigan asosiy muammolar orasida ma'lumotlarning eskirishi, noaniqliklar, tadqiqot metodologiyasining noqisligi va yuqori xarajatlar mavjud. Shuningdek, mahalliy hukumatlar va biznes sektorlari o'rtasidagi hamkorlikning yetarli darajada emasligi ham muammolarni keltirib chiqaradi.

Davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarini joriy etish jarayonida turli muammolar yuzaga keladi. Ushbu muammolar samarali franshizalarni jalb qilish strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirishga to'sqinlik qilishi mumkin. Quyida marketing tadqiqotlarida uchraydigan asosiy muammolarni va ularning franshizalarni jalb qilishga ta'sirini ko'rib chiqamiz.

Marketing tadqiqotlarida eng keng tarqalgan muammolardan biri bu ma'lumotlarning tez eskirishidir. Bozor sharoitlari doimiy o'zgarib turadi, va tezkor ma'lumotlar zarur bo'lganda, eskirgan ma'lumotlar noto'g'ri qarorlar qabul qilinishiga olib kelishi mumkin. Bu, ayniqsa, tez o'zgaruvchan sohalarda, masalan, texnologiya yoki moda sohasida muhimdir.

Davlat idoralarida ko'pincha cheklangan moliyaviy va inson resurslari mavjud bo'ladi. Bu, keng ko'lamli va chuqur marketing tadqiqotlarini o'tkazish qobiliyatini cheklashi mumkin. Cheklangan resurslar, shuningdek, tadqiqot natijalarini amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlarini ham cheklaydi.

Marketing tadqiqotlari, ichki (mahalliy hukumatlar, davlat idoralari) va tashqi (franshiza beruvchilar, iste'molchilar) manfaatlarini muvofiqlashtirishni talab qiladi. Biroq bu manfaatlar o'rtasidagi muvozanatni topish qiyin bo'lishi mumkin, bu esa tadqiqot yo'nalishlarini belgilashda qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi.

Davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarini amalga oshirish jarayonida qonunchilik va siyosatdagi cheklovlar muhim rol o'ynaydi. Ba'zi hollarda, qonunchilikdagi cheklovlar tadqiqot metodologiyalarini va ma'lumotlarni to'plash usullarini cheklashi mumkin, bu esa tadqiqotning qamrovini va chuqurligini cheklab qo'yadi.

Marketing tadqiqotlarida uchraydigan muammolar, davlat boshqaruvi tizimida franshizalarni jalb qilish strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonini murakkablashtiradi. Bu muammolarni hal qilish uchun, ma'lumotlarning sifati va to'g'riligiga alohida e'tibor qaratish, cheklangan resurslarni samarali boshqarish, metodologiyalarni soddalashtirish va ichki hamda tashqi manfaatlar o'rtasidagi muvozanatni topish zarur. Shuningdek, qonunchilik va siyosatdagi cheklovlar bilan ishlashda ham yondashuvlarni qayta ko'rib chiqish talab etiladi.

Muammolarni hal qilishning innovatsion usullari orasida zamonaviy texnologiyalardan, masalan, sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlilidan foydalanish, shuningdek, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish kiradi. Bu usullar tadqiqot jarayonini tezlashtirishi, uning samaradorligini oshirishi va xarajatlarni kamaytirishi mumkin. Marketing tadqiqotlarida uchraydigan muammolarni hal etishda yangi va innovatsion yondashuvlar muhim rol o'ynaydi.

Davlat boshqaruvi tizimida samarali franshizalarni jalb qilish strategiyalarini ishlab chiqish uchun ushbu muammolarni bartaraf etish yo'llarini bugungi kunda ko'rib chiqishimiz zarur:

- **Sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili:** Sun'iy intellekt (AI) va katta ma'lumotlar tahlili, ma'lumotlarning sifati va to'g'riligini oshirishda yordam beradi. AI, ma'lumotlarni tez va samarali tahlil qilish, tendensiyalarni aniqlash va istiqboldagi imkoniyatlarni baholash imkonini beradi.
- **Blokcheyn texnologiyasi:** Blokcheyn, ma'lumotlarning shaffofligi va xavfsizligini ta'minlashda qo'llanilishi mumkin. Bu texnologiya orqali to'plangan ma'lumotlar ishonchli va o'zgartirib bo'lmaydigan qilib saqlanadi, bu esa tadqiqotning sifatini oshiradi.
- **Ichki va tashqi hamkorlik:** Davlat idoralari, franshiza beruvchilar va mahalliy bizneslar o'rtasida yaqin hamkorlik o'rnatish, muammolarni samarali hal qilishda muhimdir. Masalan, biznes inkubatorlar va tadbirkorlik markazlari bilan hamkorlik, yangi franshizalarni jalb qilishda yangi imkoniyatlar yaratishi mumkin.
- **Xalqaro Hamkorlik:** Xalqaro tajribalarni o'rganish va ular bilan hamkorlik qilish, mahalliy muammolarni hal qilishda yangi yondashuvlar keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, boshqa davlatlardagi muvaffaqiyatli franshiza jalb qilish modellaridan o'rganish.
- **Interaktiv web saytlar va ijtimoiy tarmoqlar:** Franshizalarni jalb qilishda va ular haqida ma'lumot tarqatishda raqamli platformalar muhim rol o'ynaydi. Bu orqali tez va oson muloqot qilish, shuningdek, potensial franshizalar va mijozlar bilan aloqa o'rnatish mumkin.
- **Qonunchilikni yengillashtirish:** Franshizalarni jalb qilish va marketing tadqiqotlarini osonlashtirish uchun qonunchilikni yengillashtirish kerak. Bu, biznes yuritish jarayonlarini soddalashtirish va yangi franshizalarni ro'yxatdan o'tkazishni tezlashtirish orqali amalga oshiriladi.
- **Soliq Imtiyozlari va Subsidiyalar:** Franshizalarni jalb qilishni rag'batlantirish uchun soliq imtiyozlari va moliyaviy subsidiyalar taqdim etish. Bu, yangi bizneslarni ochish va mavjud bizneslarni kengaytirishni qo'llab-quvvatlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, davlat boshqaruvi tizimida franshizalarni jalb qilishda marketing tadqiqotlarini joriy etish, ko'plab qiyinchiliklarga duch kelsada, innovatsion yondashuvlar va siyosiy hamda qonuniy o'zgarishlar orqali ushbu muammolarni samarali hal etish mumkin. Bu strategiyalar, davlat idoralariga, franshiza beruvchilar va mahalliy bizneslar o'rtasida mustahkam hamkorlikni rivojlantirish, raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash va davlat siyosati hamda qonunchilikdagi imkoniyatlardan to'liq foydalanish orqali amalga oshiriladi. Shunday qilib, franshizalarni jalb qilish strategiyalari, nafaqat biznes ekotizimini, balki butun iqtisodiyotni ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. 2023-Franchising-Economic-Report --<https://www.franchise.org>
2. Delivering critical insight on global markets through economic and alternative data; <https://www.ceicdata.com/en>
3. Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). Marketing Management (15th ed.). Pearson Education, Inc.
4. Hollensen, S. (2017). Global Marketing (7th ed.). Pearson Education Limited.
5. Davlat boshqaruv tizimida marketing. <http://elibrary.ru/item.asp?id=27471308>
6. 2024 is here. Is your team ready?; <https://www.hubspot.com/state-of-marketing>
7. 180+ Strategy-Changing Digital Marketing Statistiks for 2024; <https://www.wordstream.com/blog/ws/2022/04/19/digital-marketing-statistiks>
8. Khodjayev A. R. et al. Efficiency of using modern information and communication technologies in small business // World science: problems and innovations. – 2021. – C. 130-132.
9. Qulliyev O. Covid-19 и экономика Узбекистана //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2020. – Т. 2. – №. 2.
10. Rasulovich K. A., Tuymuratovich A. M. Efficiency of formation of franchise in small business development //Найка и образование сегодня. – 2021. – №. 9 (68). – C. 39-42.
11. Rasulovich K. A., Zokirovich K. M. Market Economy and its Emergence //” ONLINE-CONFERENCES” PLATFORM. – 2023. – C. 47-52.
12. Anvar-Oglu K. O., Oglu A. B. S. FEATURES OF A VALUE ASSESSMENT OF INNOVATION PROJECTS //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – Т. 1. – №. 3. – C. 61-66.
13. Rasulovich K. A. AN ENGINE IN THE NEW AGE OF DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY //Economics. – 2022. – №. 1 (51). – C. 70-74.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.